

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרופ שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

מותר לו להנות ממה שעשה, ומה הדין כלפי שאר בני אדם אם מותר להם להנות ממלאכה שנעשתה ע"י אדם אחר.

ובדין זה ישנה בגמרא מחלוקת ידועה בין רבי מאיר רבי יהודה ורבי יוחנן הסנדלר³, המתייחסת לאוכל שנתבשל בשבת ע"י יהודי אם מותר לאוכלו⁴.

דעת רבי מאיר – שאין חילוק בין האדם עצמו שעשה את המלאכה לאדם אחר, אלא רק בין שוגג למזיד, שבשוגג מותר לכולם להנות מהמלאכה אפילו באותה שבת עצמה. ובמזיד באותה שבת אסור לכולם, ולאחר שבת מותר לכולם.

דעת רבי יהודה – שבכל אופן בשבת עצמה אסור לכולם, ולאחר שבת מותר לכולם, חוץ מכשעשה במזיד שאסור לו עצמו לעולם [- אפילו לאחר שבת].

דעת רבי יוחנן הסנדלר – שבכל אופן אסור לכולם לעולם, חוץ מכשעשה בשוגג שמותר לאחרים לאחר השבת.

[אם נשים לב: רבי יהודה מחמיר שלב אחד יותר מרבי מאיר, ורבי יוחנן הסנדלר מחמיר שלב אחד יותר מרבי יהודה. כגון לעצמו בשוגג – ר"מ

האם מותר להניח קרח וכדו' ע"ג המכה בשבת?
כתב המ"ב¹, שמותר לדחוק בסכין מקום שהתנפח ע"י מכה, וכן מותר להקר את המקום ע"י איזה כלי מתכת. והטעם, כיון שאין דרך לעשות דברים אלו בסממנים [- ע"י תרופה], על כן אין חשש שמא יבוא לשחוק בשביל זה סממנים, ואין זה בכלל גזירת חז"ל של איסור רפואה בשבת.

ולפי זה, מותר ג"כ לשים קרח או שאר דבר קפוא ע"ג המכה² שלא תתנפח, או כדי להפחית את הכאב, שהרי אין רגילות להשתמש לזה בתרופות, וע"כ אין זה בכלל גזירת חז"ל.

האם מותר להנות ממלאכה שנעשתה ע"י יהודי בשבת?

כאן אנו נגשים לנושא חדש הנקרא "מעשה שבת", דהיינו מעשה מלאכה שנעשתה בשבת בשוגג או במזיד, והנידון האם מותר להנות ממלאכה שנעשתה ע"י חילול שבת.

ויש לדון בזה בכמה אופנים: א. אם נעשתה המלאכה במזיד או בשוגג. ב. מה הדין כלפי האדם עצמו שנכשל ועשה את המלאכה אם

¹ סימן שכ"ח ס"ק קמ"ד ושעה"צ ס"ק ק"ד. ועוד עיי"ש בשו"ע סעיף מ"ג.

² עיין שמירת שבת כהלכתה פרק ל"ה הערה פ"ז בשם הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל שאסר זאת, אולם בחלק ג' בתיקונים ומלואים על הערה הנ"ל חזר בומזה והתיר

³ חולין דף ט"ו ע"א, כתובות דף ל"ד ע"א, גיטין דף נ"ג ע"ב, ב"ק דף ע"א ע"א.

⁴ ועיין בסימן ש"ח סעיף א' שכתב הרמ"א שהוא הדין לשאר מלאכות שבת.

מתיר אפילו בשבת עצמה, ר"י מתיר רק לאחר השבת, ור"י הסנדלר אוסר לעולם].

	בשוגג		במזיד		
	לאחרים	לעצמו	לאחרים	לעצמו	
רבי מאיר	מותר בשבת	מותר בשבת	מותר לאחר השבת	מותר לאחר השבת	
רבי יהודה	מותר לאחר השבת	מותר לאחר השבת	מותר לאחר השבת	אסור לעולם	
רבי יוחנן הסנדלר	מותר לאחר השבת	אסור לעולם	אסור לעולם	אסור לעולם	

טעם האיסור להנות ממלאכה שנעשתה תוך כדי חילול שבת – לכל מאן דאמר לשיטתו, הוא מחמת קנס שקנסוהו חז"ל⁵.

איזו שיטה נפסקה להלכה?

ישנה מחלוקת בין הפוסקים הראשונים⁶ האם לפסוק כדעת רבי יהודה או כדעת רבי מאיר [דעת רבי יוחנן הסנדלר לא נפסקה לכ"ע]. דעת הר"ף הרמב"ם והרא"ש וכן סוברים הגאונים, שלהלכה אנו נוקטים כדעת רבי יהודה [שבשבת עצמה אסור לכולם ולאחר שבת מותר לכולם חוץ מהעושה במזיד שאסור לו עצמו לעולם]. וכן פסק השו"ע⁷. אבל דעת התוספות הסמ"ג וספר התרומה, שלהלכה נוקטים כדעת רבי מאיר [שבשוגג מותר לכולם אפילו בשבת עצמה ובמזיד בשבת עצמה אסור לכולם ולאחר שבת מותר לכולם]. וכן פסק הגר"א.

וכתב המ"ב⁸, שלמעשה אנו נוקטים כדעת השו"ע שפסק כרבי יהודה, אך במקום הצורך כשהמלאכה נעשתה בשוגג יש לסמוך על הגר"א שפסק כרבי מאיר. וכמובן שבכל מקרה בו נבוא להקל משום "מקום צורך" יש לעשות שאלת רב אם באמת נחשב הדבר למקום צורך שאפשר להקל בזה. [ובאמת לספרדים הדבר יותר חמור, משום שהשו"ע לא הביא כלל דעה אחרת אלא רק את דעת רבי יהודה].

האם יש הבדל בדין זה בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן?

בביאור הלכה⁹ מביא את דברי הפמ"ג הסובר שאין חילוק בכל זה בין מלאכה דאורייתא למלאכה דרבנן. אבל הוא חולק עליו, ומביא שגם הגר"א והחיי אדם פסקו שבמלאכה דרבנן גם רבי יהודה מודה לרבי מאיר, שבשוגג מותר גם לאדם עצמו שנכשל ועשאה, אפילו בשבת עצמה.

עד כאן ביארנו את הנושא בכללותו, ובגליון הבא בעזה"י נביא כמה דוגמאות מעשיות הנוגעות להלכות אלו.

בגליון הבא:

- אדם ששכח לרגע ששבת היום והדליק את האור בחדר, האם מותר להשתמש באור זה?
- מי שקילף את הביצים כשעתיים לפני הסעודה, האם מותר לאכול את הביצים?
- אדם הוציא בטעות טישו בכיסו והעבירו דרך רשות הרבים או כרמלית, האם מותר לו להשתמש בטישיו?
- הניח בטעות בשר עם רוטב קר על גבי הפלטה בשבת, האם יכול לאכול זאת?

⁵ מ"ב סימן שי"ח ס"ק ד'.

⁶ עיין כל זה בב"י תחילת סימן שי"ח.

⁷ סימן שי"ח סעיף א'.

⁸ שם ס"ק ז'.

⁹ סימן שי"ח סעיף א' ד"ה המבשל בשבת וכו'.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il